

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Monilukutaitoa ja tekoälyä

Lotta-Sofia La Rosa, FT, vastaava erityisasiantuntija (Lukutaito-ohjelma)
Päivi Leppänen, opetusneuvos, digitaalinen osaaminen
Opetushallitus

Ammatillisen koulutuksen kielitietoisuusverkoston aamukahvit
22.5.2025

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Kuva: Opetushallitus

Tässä esityksessä

1. Lukutaidon merkityksestä
2. Tekoälyn lukutaidosta osana monilukutaitoa
3. Esimerkkejä tekoälyn hyödyntämisestä kielitietoisessa ammatillisessa koulutuksessa

Lukutaidon merkityksestä

Lukutaito sivistyksen, hyvinvoinnin ja yhdenvertaisuuden pohjana – myös digiajassa

- Lukutaidottomuus maksaa kehittyneelle maalle 2 % BKT:sta (World Literacy Foundation 2022), rajoittaa yksilön mahdollisuuksia opiskella, työllistyä ja ylläpitää terveyttä sekä lisää riskiä syrjäytymiseen ja rikollisuuteen.
- Suomalaisista aikuisista 12 %:lla ja jopa viidenneksellä 15-vuotiaista on heikko lukutaito. Lukutaidon polarisaatio on tasa-arvoisen sivistyksen ja osaamisen uhkakuva.
- Lukutaidon merkitys **ei ole** digiajassa vähentynyt – tarvitaan yhä moniulotteisempaa lukutaitoa (ks. [Kansallinen lukutaitostrategia 2030](#)).
- **Tavoitteena on vahva monilukutaito:** kyky tarkastella **kriittisesti** tekstien alkuperää ja ilmaisukeinoja sekä **laajat tekstitaidot** (myös auditiiviset, audiovisuaaliset, visuaaliset ja digitaaliset tekstit).

KANSALLINEN LUKUTAITOSTRATEGIA 2030

VISIO

Suomi maailman
monilukutaitoisin maa
2030

MISSIO

Lukeva elämäntapa
tasa-arvon, sivistyksen
ja hyvinvoinnin perusta

Sivistys

Yhdenvertaisuus
ja tasa-arvo

Hyvinvointi

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

KANSALLINEN LUKUTAITOSTRATEGIA 2030

VISIO

Suomi maailman
monilukutaitoisin maa
2030

MISSIO

Lukeva elämäntapa
tasa-arvon, sivistyksen
ja hyvinvoinnin perusta

1. Luodaan ja vahvistetaan lukutaitotyön rakenteita
2. Vahvistetaan monilukutaito-osaamista
3. Innostetaan lukemaan ja monipuolistetaan lukutaitoa

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Lukutaito-ohjelma laajenee toiselle asteelle

- Lukutaito-ohjelman (OPH) edistää kansallisen lukutaitostrategian suuntaviivojen toimeenpanoa osaohjelmin (Lukeva varhaiskasvatus, Lukeva koulu ja Lukeva kunta), verkostoin ja valtionavustuksin.
- Lukeva koulu -ohjelmassa on syksyllä 2025 ensimmäistä kertaa toimia myös toiselle asteelle.
- 28.11.2025 klo 9–16
Lukeva toinen aste -seminaari ammattilaisille
 - Maksuton ja kaikille avoin
 - Aamupäivän yhteinen osuus myös etäyhteyksin
 - Iltapäivällä erilliset sessiot ammatilliseen koulutukseen ja lukioon (vain lähi)
- Voit liittyä Lukeva koulu -listalle sivuilla www.oph.fi/lukeva-koulu
- Kansallinen **Lukutaitoverkosto** on avoin kaikille www.oph.fi/lukutaitoverkosto.

Ammattilaisten monilukutaito-osaaminen mahdollistaa

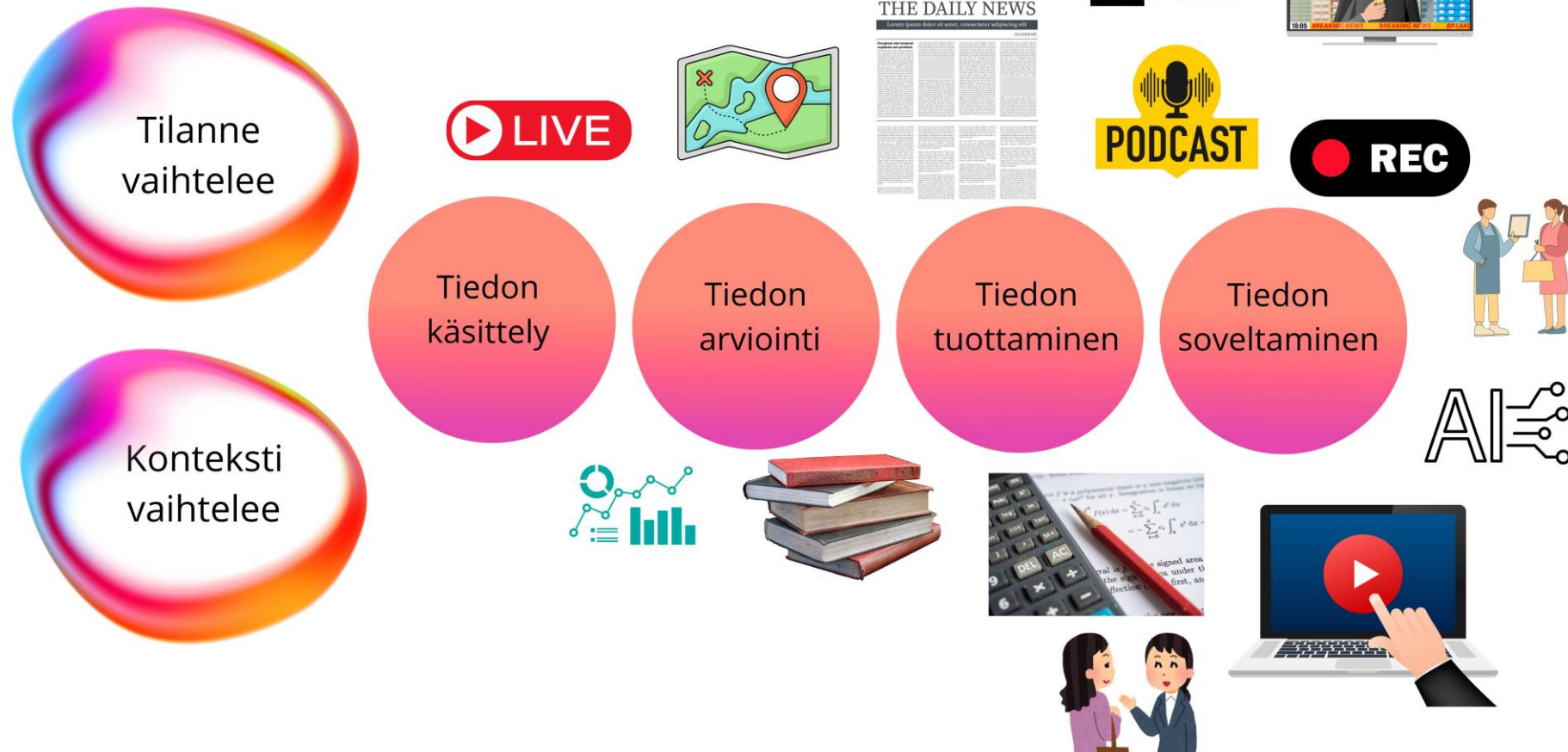
- eri-ikäisten monilukutaidon kehittymisen, opetuksen laadun ja oppimisen tuen varmistamisen.
- jokaisen yksilön riittävän monilukutaidon ylläpitämisen arjessa ja työssä.
- yhteiskunnan sivistyksen, hyvinvoinnin ja tasa-arvon perustan.

[Kansallinen lukutaitostrategia 2030 | Opetushallitus](#)

Monilukutaito jatkumona varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle

Monilukutaito on tulkinnan,
tuottamisen ja arvottamisen taitoa.

Monilukutaito - poimintoja ammatillisen koulutuksen yhteisistä tutkinnon osista

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä

Eri lähteistä hankittujen tekstien käyttäminen ja tekstin luotettavuuden arvioiminen

Opiskelija

- tuntee omalla alallaan ja työelämässä käytettyjä tekstilajeja ja medioita
- tulkitsee erilaisten tekstien tavoitteita ja olennaisia merkityksiä
- hyödyntää tietolähteitä ja arvioi niiden luotettavuutta
- tekee muistiinpanoja ja tiivistää ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta
- noudattaa tekijänoikeuksia ja viittaa käyttämiinsä lähteisiin

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/toteutussuunnitelma/5207115/ammallinen/sisalto/5216842/osaalue/5216642>

Toiminta digitaalisissa ympäristöissä

Digitaalisten palveluiden ja sovellusten käyttö

Opiskelija

- hakee, käsittelee ja jakaa eri muotoista tietoa
- käyttää yleisimpiä tekstinkäsittely-, taulukkolaskenta- ja esitysgrafiikkasovelluksia

Taide ja luova ilmaisu

Luova itsensä ilmaisu kirjoittamalla

Opiskelija

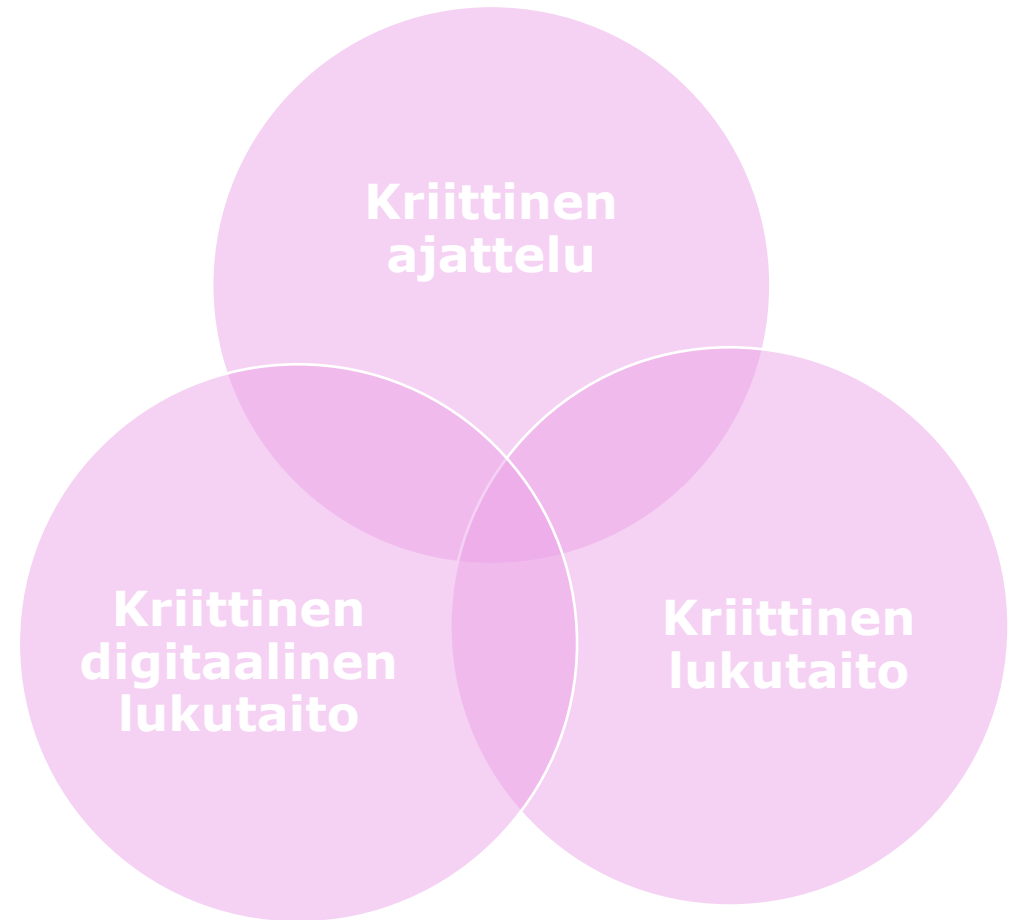
- kokeilee luovan kirjoittamisen erilaisia tapoja
- hyödyntää kirjoittaessaan erilaisia kuvitteellisia tekstejä
- käyttää kaunokirjallisuutta työnsä tukena.

Tekoälyn lukutaidosta osana monilukutaitoa

Kriittiseksi lukijaksi kasvaminen

- Kriittinen tarkastelu, kriittinen ajattelu sekä tiedon kriittinen arviointi ovat yhteiskunnassa toimimisen taitoja.
- Ammatillisessa koulutuksessa korostuu digitaalisen toimintaympäristön nopea kehitys: kyky käsitellä ja arvioida alakohtaista tietoa entistä tärkeämpää
- Kriittisen digitaalisen lukutaidon opettaminen on koulutuksen yhteinen asia ja se sisältyy kaikilla koulutusasteilla – jo varhaiskasvatuksessa – opetettaviin sisältöihin.

Tekoälylukutaito osana monilukutaitoa

- Monilukutaito laajentuu kattamaan kykyä ymmärtää ja käyttää myös tekoälyä kriittisesti.
- Monilukutaidon eri ulottuvuuksien osaaminen rakentuu ns. peruslukutaidon varaan.
 - Sujuva lukeminen tukee vuorovaikutusta tekoälyn kanssa ja vapauttaa resursseja vaativammalle ajattelulle.
 - Hyvät luetunymmärtämisen taidot edistävät tekoälyn tuottaman tiedon tulkitsemista, arvioimista ja uuden tiedon yhdistämistä lukijan omaan aikaisempaan tietämykseen.

Mitä tekoälylukutaidolla tarkoitetaan?

Osaamista, jota yksilöt tarvitsevat
kyetäkseen **ymmärtämään,**
hyödyntämään ja arvioimaan
kriittisesti tekoälyä hyödyntäviä
teknologioita ja niiden vaikutuksia.

Kykyä ymmärtää tekoälyteknologioiden
toimintaa, niiden tuottaman tietojen
luotettavuutta ja vaikutuksia sekä
tekoälyn käytön eettisiä ja sosiaalisia
ulottuvuuksia.

Tekoälyn tunteminen ja siihen liittyvä osaaminen kuuluvat jokaiselle osana digitaalista sivistystä

Tekoälyosaamisen edistäminen on osa opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteiden toimeenpanoa kaikilla koulutusasteilla.

Jokaisella lapsella ja nuorella tulee olla yhdenvertaiset mahdollisuudet kehittyä tekoälyn käytössä.

Generatiivinen tekoäly

on koneoppimisen osa-alue, jossa malli oppii valtavista aineistoista tunnistamaan rakenteita ja yhteyksiä, jotta se voi tuottaa uutta, alkuperäistä sisältöä – kuten **tekstiä, kuvia, ääntä tai koodia**.

Laaja kielimalli (large language model, LLM)

On tekoälyn osa-alue, joka käyttää neuroverkkopohjaista arkkitehtuuria ennustaakseen sanoja ja lauserakenteita opitun aineiston pohjalta.

-> Tuottaa luonnollista kieltä jäljittelevää tekstiä.

Mitä ainakin tulee huomioida lukutaidon kehittymisen näkökulmasta, kun tekoälyn käyttö lisääntyy ammatillisessa koulutuksessa?

1. **Lainsäädäntö** - lue lisää tekoälysuosituksista, kohdasta lainsäädäntö ja velvoitteet
2. **Keskustelu lukutaidon merkityksestä oppimisessa ja elämässä yleisesti:** opiskelijoiden ymmärrys kehittyy hiljalleen
3. **Keskustelu tekoälyn käytön yleistymisestä ja siitä, miksi tekoälyosaamista edistetään ammatillisessa koulutuksessa**
4. **Opettajuuden muutoksessa sopeuduttava ja kehitettävä:**

Esimerkiksi: Tekoälyn käytön jäljittäminen vai

- Keskustelu. Opiskelijoiden aloitteiden ja ehdotusten huomiointi
- Mahdollisuudet käyttää tekoälyä, merkintätavoista sopiminen: esimerkiksi osa projektista tai tehtävästä voidaan tehdä tekoälyä hyödyntäen.
- Pelisäännöistä sopiminen yhdessä opiskelijoiden kanssa: selkeät pelisäännöt ovat sekä opiskelijan että opettajan etu. Mitkä ovat pelisääntöjen rikkomisen seuraukset?
- **Monipuoliset osaamisen osoittamisen tavat (arviointi-luku suosituksissa)**

Mahdollisuuksia opettajille ja opiskelijoille

Muutamia esimerkkejä

Miten
tekoäly
muuttaa
opetusta ja
oppimista?

- ❖ Chatbotit eri aiheiden oppimisen edistäjinä
 - ❖ Adaptiivisuus
 - ❖ Yhdenvertaiset mahdollisuudet oppimiseen
 - ❖ Reaaliaikainen palaute ja edistymisen seuranta
 - ❖ Motivoinnin ja innostamisen apuväline
 - ❖ Ideoinnin ja sisällön tuotannon apu
 - ❖ Opetuksen suunnittelun väline
- ❖ Opettajan tietotyössä rutiinitehtävien ulkoistaminen voi vapauttaa aikaa vuorovaikutukseen opiskelijoiden kanssa.

**Esimerkkejä tekoälyn
hyödyntämisestä kielitietoisessa
ammattillisessa koulutuksessa**

1

Ammattisanaston kehittäminen ja luetun ymmärtäminen

Tekoälysovellusten käyttöönotossa on noudatettava EU:n tietosuoja-asetusta ja kansallista lainsäädäntöä sekä EU:n tekoälyasetusta. Lue lisää tekoälysuositusten luvuista Tekoäly ja tietosuoja sekä EU:n tekoälyasetus.

1. Ammattisanaston kehittäminen ja luetun ymmärtäminen

Opiskelija lukee alaansa liittyvää tekstiä.

1. Tekoäly luo kysymyksiä tarkistaakseen, onko oppija ymmärtänyt, mitä teksti käsittelee. Tekoäly selittää uudelleen kohdat, joita opiskelija ei ole ymmärtänyt.
2. Kun tekstissä on sana, jonka merkitystä opiskelija ei ymmärrä, hän klikkaa sanaa ja saa sanan määritelmän. Tekoäly antaa sanan käytöstä esimerkkilauseita tai esimerkkitilanteita.
3. Tekoäly voi myöhemmin pyytää opiskelijaa selittämään asiaa uudelleen omin sanoin. Tekoäly voi pyytää opiskelijaa palauttamaan mieleen myös yksittäisen sanan merkityksen.
4. Tekoäly voi myös luoda interaktiivisia harjoituksia tai testejä tarkistaakseen, onko opiskelija ymmärtänyt, mitä käsitteellä tarkoitetaan.

Esimerkissä tekoäly tarjoaa oppijalle huomaamattoman henkilökohtaisen tuen uusien käsitteiden tai sisältöjen omaksumisen tueksi. Tekoäly auttaa oppijaa käsitteiden ja asioiden mieleen painamisessa.

2

Tekstianalyysi, erilaiset kontekstit

Kuva: Opetushallitus

Opetushallitus

2. Tekstianalyysi, erilaiset kontekstit

Opiskelija antaa tekoälylle analysoitavaksi omaan alaansa liittyvän tekstin (kuvan, videon, meemin, äänen tms.) ymmärtääkseen tekstin kontekstia.

1. Tekoäly voi tarjota opiskelijalle lisätietoa tekstistä.
2. Tekoäly voi kytkeä tekstin opiskelijan kokemusmaailmaan, asuinympäristöön ja ikään.
3. Tekoäly voi opastaa opiskelijaa koulutuslalle ominaisessa tekstin tulkinassa ja hyödyntämisessä.

Tässä esimerkissä tekoälyn tuottama taustoitus voi auttaa tekstin syvällistä ymmärtämistä ja mieleen painamista. Esimerkissä olennaista on myös kriittisen lukutaidon ja ajattelun kehittäminen. Tekoäly ei välttämättä tuota täysin luotettavaa tietoa.

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Tukea tekoälyosaamiseen
oph.fi/tekoalyosaaminen

**Lue lisää tekoälystä ja muuttuvasta
lukutaidosta!**

Pohdittavaksi

Miten tekoälyn käytön lisääntyminen ja tekoälyn mahdollisuudet vaikuttavat näihin osaamisiin?

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä

Eri lähteistä hankittujen tekstien käyttäminen ja tekstin luotettavuuden arvioiminen

Opiskelija

- tuntee omalla alallaan ja työelämässä käytettyjä tekstilajeja ja medioita
- tulkitsee erilaisten tekstien tavoitteita ja olennaisia merkityksiä
- hyödyntää tietolähteitä ja arvioi niiden luotettavuutta
- tekee muistiinpanoja ja tiivistää ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta
- noudattaa tekijänoikeuksia ja viittaa käyttämiinsä lähteisiin
- <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/toteutus suunnitelma/5207115/ammattillinen/sisalto/5216842/osaalue/5216642>

Toiminta digitaalisissa ympäristöissä

Digitaalisten palveluiden ja sovellusten käyttö

Opiskelija

- hakee, käsittelee ja jakaa eri muotoista tietoa
- käyttää yleisimpiä tekstinkäsittely-, taulukkolaskenta- ja esitysgrafiikkasovelluksia

Taide ja luova ilmaisu

Luova itsensä ilmaisu kirjoittamalla

Opiskelija

- kokeilee luovan kirjoittamisen erilaisia tapoja
- hyödyntää kirjoittaessaan erilaisia kuvitteellisia tekstejä
- käyttää kaunokirjallisuutta työnsä tukena.

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Kiitos!

Verkostoidutaan LinkedInissä!

Päivi Leppänen
paivi.leppanen@oph.fi

Lotta-Sofia La Rosa
lotta-sofia.larosa@oph.fi

Lukutaito-ohjelma
www.oph.fi/lukutaito-ohjelma

